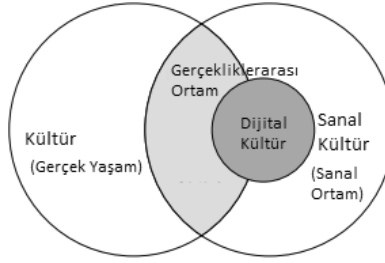

ortaya çıkmaktadır. Bu etkileşimler temelinde ele alındığında ise dijital kültürü, “sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel etkileşimlerin gerçekleştiği bir kamusal alan” (Jones,1997’den akt. Rosenfeld, 2015;12) olarak görmek mümkündür.

Bilişim teknolojilerinin olanaklı kıldığı oranda paylaşımların hedef kişi ya da kişilere aktarıldığı ve akışın aktarımlı ve çok yönlü olarak gerçekleştiği dijital kültür, geleneksel kültürde olduğu gibi “kapalı bir küre” (Welsch, 2001; 258’den akt. Schachtner, 2015, 230) olmaktan uzaktır. Geleneksel kültür ile karşılaştırıldığında önemli farklılıklar taşımakta olan dijital kültür, günümüz modern ya da bilgi çağı olarak da adlandırılan süreçte sosyolojik, kültürel, ekonomik ve siyasal gelişmeleri taşıyan ya da aktaran, çok yaygın bir kavram olarak “küreselleşme” adı altında, tüm toplumlarda ortak bir dil oluşturabilmektedir.

Şekil 1: Gerçek Kültür ve Dijital Kültür İlişkisi

(Şekil 1)Kaynak: KimberlyRosenfeld, Digital Online Culture, Identity, and Schooling in the Twenty-First Century, PelgraveMacMillan, 2015, s.13.

Rosenfeld 'in kültür ve dijital kültür arasındaki bağlantıyı açıkladığı ilişki (Rosenfeld; 2015; 13), gerçek yaşam ve sanal ortamın kesişme noktasında yer almaktadır. Bununla birlikte gerçek ve sanal arasında bir gerçeklikler arası ortamın varlığı söz konusudur, dijital kültürün aynı zamanda bu gerçeklikler arası ortama ait olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla dijital kültür, temelde sanal ortam ve sanal ortamın bir ürünü olarak sanal kültürün bir alt ürünü olmakla birlikte, gerçek yaşam ile de doğrudan ilintilidir ve kavramsal olarak gerçek yaşam, sanal yaşam ve gerçeklikler arası yaşamı içine alan bir özellik taşımaktadır. Bu durum, sanal kültürü oluşturan bireylerin, aynı zamanda gerçek yaşamla olan bağları ve ait oldukları kültürel değerleri, sanal ortam içinde çeşitli oranlarda yansıtır olmaları ile ilişkilendirilebilir. Bu yaklaşım çerçevesinde dijital kültürün gerçek yaşama ait değerlerden etkilendiği gibi, zihnin kolektif olarak programlandığı (Hofstede, 2007; 16) bir etkileşim süreci olarak kültürün de gerçeklikler arası ortam ve dijital kültürden etkilenmesi mümkün görünmektedir.

Bu yönleriyle tipki geleneksel kültür kavramında olduğu üzere, içinde birden çok bileşeni barındırmakta olan dijital kültür, teknoloji ile varlık gösteren ve gelişen, zaman, mekân ve uzamsal koşullara bağlı kalmadan farklı fiziksel, demografik, kültürel geçmişlerden gelen bireylerin etkileşimleri sonucunda oluşan tüm süreç, değer ve ürünler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. YÜZ YÜZE İLETİŞİMDEN SANALA KİŞİLERARASI İLETİŞİM

Kişilerarası iletişimin varlığına yönelik olarak etimolojik köken irdelendiğinde, Latince “kişilerarasında” ve “paylaşmak” sözcüklerine dayandığını (Caputo, Hazel, McMahon, 1994; 8’den akt. Gürüz ve Eğinli, 2011; 50) görmek mümkündür. Bu noktada kavramsal olarak kişilerarası iletişim olgusunun Antik Yunan’dan itibaren bir gereksinim olarak varlık gösterdiğini ifade etmek yerinde olacaktır.

İki insan arasında kurulan iletişime işaret etmekte olan kişilerarası iletişimde bireyler çeşitli türde ilişkilerle birbirlerine bağlanmaktadır. Anne çocuk ilişkisi, işçi işveren ilişkisi, iki kardeş arasındaki ilişki, öğretmen öğrenci ilişkisi, iki sevgili ilişkisi gibi, değişik oluş amacının söz konusu olduğu farklı kişiler arasında oluşan etkileşim, kişilerin bu süreçte bir iletişime geçmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Sıradan bir kişinin yol üzerinde birine adres sorması ve karşıdaki bireyin cevap vermesi ile bile kişilerarası iletişimin yüzeysel düzeyde başlaması söz konusu olmaktadır. (DeVito, 2004; 4)

Gürüz ve Eğinli (2011) kişilerarası iletişime yönelik bir tanım verirken, “etkileşim” ve “paylaşım” a vurgu yapmakta, bununla birlikte bir “anlam”ın varlığından da söz etmektedir:

“ Kişilerarası iletişim, iki kişi arasında kurulan etkileşim sonucunda anlam yaratılması ve anlam paylaşılması süreci iki kişi arasında meydana gelen etkileşimin ortak anlamlar meydana getirmesi ve bu anlamların kişilerarasında etkileşimsel olarak paylaşılması süreci olarak ifade edilmektedir” (Gürüz ve Eğinli, 2011; 54).

Kişilerarası iletişim, insanın dünyaya gelişini izleyen ilk anlardan itibaren yaşamını sürdürebilmek ve sosyalleşme sürecini gerçekleştirebilmek için dış dünyadaki tüm uyaranlarla iletişime girmesi ile başlayan ve insanın hayatının sonlanmasına değin devam eden karşılıklı etkileşim ve süreklilik içeren bir olgu durumundadır. İnsan hayatı nasıl ki iletişimden ayrı düşünülemezse insan doğası da kişilerarası iletişimden ayrı düşünülmemelidir. İletişim sürecinin birçok biçiminden biri olarak da tanımlayabileceğimiz kişilerarası iletişim bileşenlerinin tümünü kapsamaktadır (Peltekoğlu, 2009; 205).

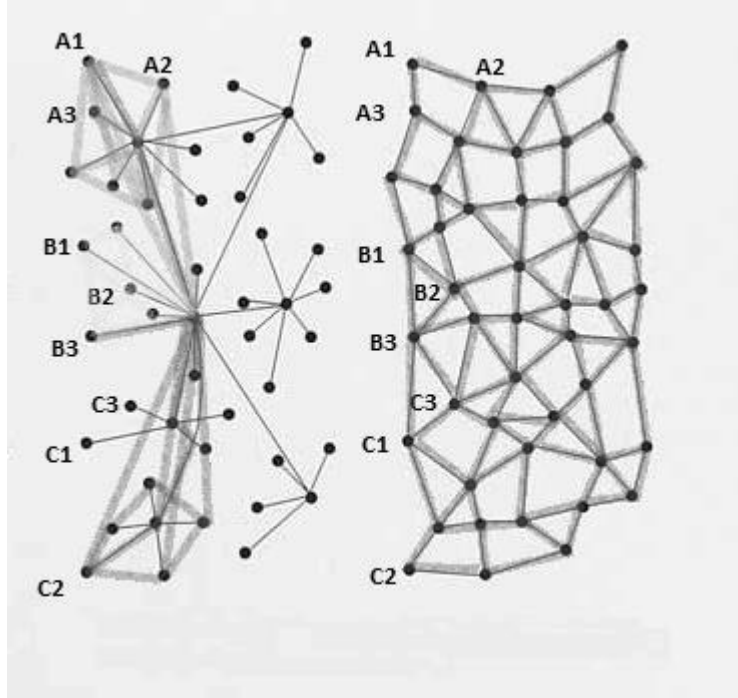
Kişiler arasında kurulan iletişim sözlü olarak, diğer bir ifade ile bireyler, gruplar, örgütler ya da toplumlar arasında sözcükler aracılığı ile (Gürüz ve Gürel, 2009: 341), ya da sözsüz bir biçimde, yüz ve beden ifadeleri ile gerçekleştirilebildiği gibi, günümüz koşullarında sanal bir biçimde kurulabilmektedir (Beebe ve Masterson;2015; 155). Oliver ve Redfem ise, fiziksel görünüş ve beden dili vasıtası ile iletilen sözsüz mesajlardan söz ederken, diğer yandan ses perdesi, tonlama, akıcılık ve lehçe gibi özellikler yoluyla gerçekleştirilen sessiz sözsüz iletişimden söz etmektedir (Oliver ve Redfem, 1991:31). Kişilerarası iletişim bağlamı temel alındığında ise, sözlü veya söz içermeyen, sözsüz iletişim içeriklerinin taraflarca belirlendiğini ifade etmek yerinde olacaktır.

Kişilerarası iletişim süreci içinde varlığından söz edilmekte olan; kaynak ve alıcı, kodlama- kod açma, yeterlilik, mesajlar, geribildirim, ileribildirim, kanal, gürültü, ortam, etkiler ve etikten oluşan on bir temel öge (DeVito, 2004: 11)kendi yapısı içinde varlığını sürdürür görünmektedir. Bu çerçevede detaylandırıldığında kişilerarası iletişim sürecinde iletilmek istenen iletiyi, bir diğer ifade ile mesajı oluşturan kişi “kaynak”, iletilen mesajı anlamlandıran, kodaçıcı kişi ise “alıcı”dır. Kişilerarası iletişim hem süreklilik göstermekte hem de döngüsel bir yapı arz etmektedir ki bu sebeple kişiler birbirleri karşısında hem iletilmek istenen mesajı oluşturan, kodlayan hem de iletilen mesajı anlamlandıran, kod açan durumda bulunmaktadır. Dolayısıyla bir etkileşimden söz etmek zorunluluk oluşturmaktadır.

Geleneksel yöntemler varlığını sürdürürken bilişim teknolojilerinin gelişmesi zaman ve mekân zorunluluğunu ortadan kaldırarak iletişimin “yüz yüze”liğini bir kısıt olmaktan çıkarmaktadır. Bu durumda kişilerarası iletişimde söz konusu olan genel kabullerin geçerliliğini sürdürmesi yanında, kaynak ve alıcının mesaj içeriklerini sözlü ya da sözsüz aktarımı dijital ortamda için de söz konusu olmaktadır. Zira dijital kültüre zemin oluşturan internet ve sosyal medya platformlarında kişiler, karşılıklıklarını farklı mekân ve zamanlarda gerçekleştirmekle birlikte, “sözlü” ve “sözsüz” iletiler, yaratılan yeni bir ortak medya dili yoluyla aktarılmaktadır. Söz konusu ortak dil ve anlamlandırma süreci, kültürel bağlamda bir takım farklılıklar göstermekle birlikte, süregelen küreselleşme ile oluşan ve oluşturulan “e-dünya”da kişiler duygu, düşünce ve paylaşımlarını da sembol, imge ve totemler yoluyla gerçekleştirmektedir. Bu semboller ve imgeler sanal iletişimde çoğu zaman, yüz yüze iletişimde kullanılan beden dili yerine geçebilmekte, bu durum iletişim sürecinde birtakım engeller yaratmakla birlikte, iletişim sürecine farklı bir boyut kazandırmaktadır. Kişilerarası iletişimin bu yeni boyutunun, ortak dil içinde yer alan sembollerin daha az kişisel olduğu ve bu sebeple kurallara uymama yönünde bir davranış geliştireceği öngörülerine neden olmaktadır (Hartley; 2014;351).

Sanal platformlarda kullanılan bu ortak dil uzun vadede aynışmayı getiriyor gibi görünse de dijital kültürdeki kullanım ve paylaşım genişliği ve özgürlüğü giderek kişiye özgü olma durumunu da beraberinde getirmektedir.

Şekil2: Gerçek ve Sanal Topluluklarda Kişilerarası İletişim

Kaynak: Charlie Gere, DigitalCulture. UK: ReaktionBooks, 2008, s. 72. 'den düzenlenmiştir.

Gerçek ve sanal topluluklarda A, B ve C gruplarına ait bireyler temelinde kişilerarası iletişim yapısı, Paul Baran(1964)'ın ağ türlerine ilişkin tanımlaması üzerinden ele alınarak (Gere; 2008;72) örneklenmektedir. Örnekten hareketle dijital kültürle ilişkilendirildiğinde kişiler, hem bireysel düzeyde iletişim yaratmakta hem de içinde buldukları sanal topluluklarda her yönden etkileşim içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla etkileşimin bu çok yönlü gelişimi, iletişimin gerçekliğini sorgular bir nitelik kazanmakla birlikte, etkisini ve gücünü de dikkate değer bir biçimde etkilemektedir. Bu durumda yeni süreçler, pratikte olduğu kadar teoride ele alınmayı hak eder görünmektedir.

Hipergerçekliğin somut gerçekliğe dönüştüğü bir çağda, kişilerarası iletişimde maskelerle var olmak bir gerçeklik oluşturmada, paylaşımlarda dış onay ve toplumsal kabul temelinde benimsenme ve onay alma talebi, insanları çılgın bir paylaşım hareketine yöneltmektedir. Bir diğer açıdan bakıldığında dijital dünyanın varlığı, kişilerarası iletişim sürecinde bireyleri sosyalleştirdiği kadar zaman zaman yalnızlaştırabilmekte, bireyleri buldukları topluma ve kültüre yabancılaştırabilmektedir.

Özetle, yüz yüze gerçekleştirilen kişilerarası iletişim, çok yönlü ve geniş kapsamlı bir iletişim türü olarak birçok amaca yönelik olarak gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, birçok nedenden kaynaklanan ve yine birçok amaca hizmet eden kişilerarası iletişimin amaçları genel olarak ifade edilirse, "kişinin kendi benliğini, kişilik özelliklerini öğrenme isteği, kişinin diğer kişileri tanıma isteği, kişinin dünya ile iletişim kurma isteği, öğrendiği dünya ile ilgili görüşlerini diğer kişilerle paylaşma ve etkileşime geçme ve aynı zamanda ikna etme isteği" (Myers ve Myers, 1998; 4-5) olarak ifade etmek mümkündür. Dijital platformlarda gerçekleştirilen kişilerarasındaki iletişimlerde ise, kişinin iletişim kurmaktaki temel istek ve gereksinimlerinin aynı kaldığı düşünülecek olursa, özellikle araç çeşitliliği, etkileşimin gücü ve etkisinde geleneksel yöntemlere oranla

belirgin farklar içermektedir. Bu farkların, iletişimde “bireyler arasındaki farklılıklara” yeni bir kapı açması olası görünmektedir.

3. ÇOK ÇEŞİTLİLİĞİN YENİ BOYUTU: DİJİTAL KÜLTÜR, FARKLILIKLAR VE SOSYO-PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR:

Farklı olmak, bir yanıyla “ötekileşme”yi getiren, ayrıştıran bir kavram durumunda iken, bir yanıyla ise “sıradışı” olma yoluyla gruptan ayrılmayı içermekte, bu iki çelişkili yönüyle insanoğlunun ilgisini çekmeyi başarmaktadır. Zira, Bilgin(2014; 202), “farklılığın dayanılmaz çekiciliği”nden söz ederken, bireylerin ait oldukları gruplarda olabildiğince farklı olmalarının diğer gruplara oranla ayırt edilir olmalarına etkide bulunduğu işaret etmekle birlikte, insan zihninin doğası gereği, çevresindeki tüm uyarıcı ve olguları karşıtlarla birlikte değerlendirdiğini vurgulamaktadır (Bilgin, 2014; 203). Karşıtlara yönelik bu bilişsel yaklaşım, tarihsel süreç içinde en küçük gruplardan başlayarak, bir arada yaşayan tüm topluluklar için belirleyici özellik göstermekte, bu sebeple kişiler ve gruplar arasındaki iletişim ve –doğal olarak- iletişimsizlikte önem taşımaktadır. Farklı olana yönelik bu algı ve yaklaşımlar, bireysel çeşitliliğin zenginliğini vurgulamaktan çok, “aynı olma” ve “tek tip” olma vurgusunun güçlenmesine ve desteklenmesine neden olmaktadır.

Şekil 3: Bir Okul Graffiti Uluslararası Çalışması

Bununla birlikte, günümüz koşullarında dünya nüfusunda yaşanan “heterojenleşme”, insanoğlu için temelde yeni olmayan bir konu olarak “farklılıklarla bir arada yaşama” ve “öteki” olgusunun ilgi çekiciliğini artırmaktadır.

Gerçek dünya ve topluluklar temelinde, iki kişiden oluşan en küçük gruptan başlayarak, etnik gruplar, uluslar ya da kültürler, “farklı” olarak algıladıkları her çeşit “öteki” kişi ve gruplar, demografik özelliklerin ötesinde bir kavram oluşturmaktadır. Topluluklar aynı zamanda günümüzde, geleneksel formundan öteye geçerek, sanal topluluklar olarak da karşımıza çıkmaktadır. En yaygın ve geleneksel kullanımları ile “Ağ Toplumu” ya da “Küresel Ağ Toplumu” olarak tanımlanan (Castells,2010), internet kullanımındaki artışa bağlı olarak oluşan bu küresel toplulukların (Giddens, 2009;131) grup dinamiklerinde yarattığı değişim, bu sanal grupların yeni ilgi odağı olması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Günümüzün postmodern kabileleri olarak da ifade edilmekte olan sanal topluluklar, tüm fiziksel engellerin ortadan kalktığı sanal ortamda biraraya gelebilmekte, bu yönüyle sanal ortam, gerçek topluluklara oranla daha “ötekisiz” bir yaşam sunmaktadır (Bozkurt, 2015;162). Bu durum ırk, cinsiyet, sınıf vb. gibi toplumsal yargıya yönelik ipuçlarının ortadan kaldırılması ve bireylerin kendilerine yeni kimlikler yaratması ile yakından ilintilidir (Hartley, 2014; 351).